

7

KRITISCHE SUCCESFACTOREN

Voor energieke polderprocessen mét resultaat

Op basis van 5 jaar [Klimaatslim Boeren op Veen](#) (2019 tot en met 2023) trekken we 7 belangrijke lessen. Klimaatslim Boeren op Veen is een netwerkorganisatie van agrarische collectieven en waterschappen die staat voor een poldergewijze aanpak van bodemdaling- en CO₂ reductie en het verbeteren van waterkwaliteit en biodiversiteit. In 12 polders in het Groene Hart zijn van onderop verkenningen gestart. In 5 van die polders is bijna 1000 ha WIS gerealiseerd of in uitvoering met ruim 100 boeren en particuliere deelnemers. Met als motto: **Al doende leren!**

1. Het begint met mensen die wat willen én heldere kaders

Ga aan de slag met boeren, bestuurders en/of anderen die wat willen! Pionieren met nieuwe maatregelen vraagt om moedige mensen. En vraagt om heldere doelen, praktijkrijpe maatregelen, flexibel inzetbare projectfinanciën en een stevige uitvoeringsorganisatie. In de periode 2019-2023 werkte de uitvoeringscoalitie KsBoV aan Waterinfiltratie Systemen (WIS) natuurvriendelijke oevers, duurzame landbouw en maatregelen voor weidevogels. Lef, focus op wat wél kan levert resultaat op!

2. Bepaal je start: met een uitvoeringsplan en/of een polderperspectief

Waar begin je? Nu alvast aan de slag met WIS en/of tegelijk werken aan de lange termijn Polderperspectief? In de ene polder staan mensen klaar en is duidelijk dat realisatie van maatregelen zoals WIS haalbaar is en parallel of daarna maatregelen. In de andere polder vraagt het eerst om samen eerst een lange termijn Polderperspectief te ontwikkelen, zoals *De Boer aan het Roer* aanpak. Let op:

- Een uitvoeringsgericht proces vraagt vaak om een blik op de lange termijn.
- Wees doorlopend transparant over het proces in de tijd. Het kost tijd om gezamenlijke ambities en doelen helder te krijgen, fysieke omstandigheden te doorgronden, vertrouwen te laten groeien en randvoorwaarden zoals de financiering te regelen. Het loopt vaak

3. Mensenwerk en maatwerk is cruciaal

Vorm een sterk polderteam met formele aanvrager...

De driehoek **agrariërs-waterschap-collectief** als gelijkwaardige partners blijkt een cruciale factor voor het proces, de kwaliteit en het resultaat. Samenwerken is ook (kwetsbaar) mensenwerk. Regel vooral vroegtijdig de (beoogde) formeel aanvragende organisatie die het projectmanagement verzorgt.

en een procesbegeleider ...

In alle polders was vaak een onafhankelijke procesbegeleider en/of (agrarisch) adviseur onder aansturing van het collectief noodzakelijk betrokken. Die spreekt de boerentaal én die van overheden, bewaakt het proces en zet ieder in zijn/haar rol. Deze (vaak externe) adviseurs helpen om te komen tot een heldere uitvoeringsorganisatie op polderniveau, haalbare project- en maatregelplannen per bedrijf en financiering en adviseren de aanvragende organisatie.

En zoek de menselijke schaal

Elke polder is uniek: de fysieke omstandigheden, mensen en bedrijven, cultuur, ervaringen met de overheid en de lokale uitdagingen. Neem de tijd om elkaar (boeren én overheid) te leren kennen, waarderen en vertrouwen. Daarvoor is de groepsgrootte ook van belang (denk aan 10 – 20 deelnemers). Doorgrondt samen de (beleids)opgaven, de praktijkomstandigheden, de beschikbare maatregelen, wat kan waar en wie wil wat. Waar zit enthousiasme, ambitie?

4. Powered by de netwerkorganisatie KsBoV

Stuurgroep faciliteert polderinitiatieven

De stuurgroep KsBoV, bestaande uit de bestuurders van waterschappen en collectieven en provincies als adviseurs, stimuleerde polderinitiatieven, hielp waar nodig belemmeringen in de uitvoering te 'tackelen' en kon structurele vraagstukken bestuurlijk opschalen. Deze werkwijze en rol vanuit dienend leiderschap, werkt in een sterk bestuurlijk netwerk, met een afgebakend doel, met flexibel inzetbare middelen en het lef om polderinitiatiefnemers vertrouwen te geven.

Onmisbare startmotor

Het compacte projectteam is essentieel gebleken als loket voor initiatiefnemers om de motor voor nieuwe polderverkenningen te helpen regelen, als netwerkpartner, als kennisverbinder tussen praktijk, beleid en bestuur. Het projectteam dacht mee met initiatiefnemers, kon snel schakelen en pragmatische oplossingen bedenken voor vraagstukken in de verschillende fases in polderprocessen (verkenning-, plan-, uitvoeringsfase). Waar nodig agendeerde zij beleids- en uitvoeringsvraagstukken.

5. Olievlekwerking praktijkkennis: ophalen en uitwisselen

Onder het motto "Al doende leren" organiseerde KsBoV uitwisseling van praktijkkennis met en door boeren, waterschappers, provincies, draineurs en andere spelers. Zeker bij een nieuwe techniek als WIS en andere bodemdalingremmende maatregelen is dat cruciaal.

Haal praktijkkennis op

In 2018/2019 was in enkele polders (zoals Spengen, Lange Weide, Zegveld) ervaring opgedaan met grootschalige aanleg van WIS. De opgave bodemdaling én maatregelen zijn door KsBoV letterlijk en figuurlijk dicht bij de boeren en waterbeheerders gebracht. Vijf jaar praktijkervaring is gebundeld in de Handleiding 'Poldergewijze aanleg WIS'. Aandachtspunt blijft om de kennis te delen met de boeren en praktijkvraagstukken te vertalen naar nieuwe onderzoeken en beleidsontwikkeling.

Poldersparren inspireert

Praktijkgerichte kennisuitwisseling tussen boeren en waterschappers is zeer waardevol gebleken door middel van uitwisseling tussen polders ('poldersparren'), excursies voor en door boeren ('polderkarren') en thematische kennissessies. Er is een bijdrage geleverd aan webinars met onderzoeks- en innovatienetwerken (zoals Nationaal Onderzoek Broeikasgassen, Veenweiden Innovatie Programma, Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen) en andere praktijkgerichte projecten in veenweidegebieden.

6. Blijf samen meten, monitoren en weten

Over de beheervraagstukken van WIS, in relatie tot waterbeheer en de toekomst van de melkveehouderij, valt nog veel te leren door boeren, beleidsmakers en politiek. Door bij te dragen aan het wetenschappelijke kennisprogramma NOBV zijn meetlocaties en praktijkkennis aangedragen over het effect van maatregelen op reductie van bodemdaling en CO₂-uitstoot.

Want we zijn net begonnen...

Door te meten ontstaat inzicht wat wel/niet werkt: b.v. het verschil van grondwaterstanden op percelen met en zonder maatregelen. Langjarig blijven monitoren na aanleg verdient meer en langer aandacht én financiering. Evenals aandacht voor beheer van de technieken. Meten op eigen percelen is relevant voor de boeren in verband met beheer en bedrijfsmanagement en zelf zien wat de effecten zijn van maatregelen en waterbeheer. Voor beleidsmakers om te leren van de lange termijneffecten van diverse type maatregelen, het stimuleren van alternatieve effectieve maatregelen en te maken keuzes bij tegenstrijdige beleidsopgaven in de gebieden.

7. Trek van 'onderop' en 'bovenaf' gelijkwaardig op

De kracht van KsBoV zat in de pilotstatus waarin collectieven en waterschappen gelijkwaardig aan tafel zaten en samen optrokken.

Van 'onderop' – bewaak draagkracht en energie bij opschaling:

- KsBoV was een **pilotproject**. Het project is in 2019 gestart op beperkte schaal in enkele polders op initiatief van twee agrarische collectieven en Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden. Later haakte waterschap Amstel, Gooi en Vecht actief aan. Deze partners gingen al doende leren door klein te beginnen met wat kan. Door elkaars kennis, kracht en netwerken goed te benutten. Collectieven het boerenproces en praktijkkennis, waterschappen het waterbeheer en monitoring/onderzoek.
- De beleidsopgaven zijn sindsdien complexer én zwaarder beladen geworden én opgeschaald. De uitvoeringscondities zoals middelen en organisatie echter niet. De waardevolle rol en het enthousiasme van de collectieven en andere polderpartners komt nu (2024) onder druk te staan. Door beperkte capaciteit/beschikbare tijd van (semi)vrijwilligers; minder draagvlak voor aanpak van opgaven; beperkt beschikbare deskundigheid. Dit kan geldt voor alle spelers: waterschappen, gemeenten en andere gebiedspartners.

Van 'bovenaf' – regel kaders met randvoorwaarden:

- Uitvoering kan pas op gang komen als de **polderdoelen helder** en onder bereik zijn, met een menu van praktijkrijpe maatregelen én een in te zetten instrumentenkoffer (subsidieregeling, procesgeld, organisatie/expertise). Zodat lokaal (per bedrijf, perceel, polderpeilvak etc.) de uitvoeringspuzzel gelegd kan gaan worden en ingesprongen kan worden op kansen.
- Stel langjarig en grondig **uitvoeringsbudget en deskundigheid** beschikbaar voor polderprocessen. Zodat processen niet stil komen te liggen en het opgebouwde vertrouwen niet wegebt en passende initiatieven (no regret) niet onnodig hoeven te wachten. Uitvoering gaat niet vanzelf bij complexe maatschappelijke opgaven en verdient continu aandacht.
- Stuur als overheid op doelen én waardeer inzet op processen. Heb meer oog voor het structureel faciliteren van processen in gebieden. Zorg dat er een gremium is dat snel strategische keuzes kan maken als gaandeweg uitvoeringsdilemma's boven water komen.